

Aynur CABBAROVA
**“Kitabxana resursları və informasiya axtarış
sistemləri” kafedrasının dissertantı**

**RESPUBLİKA ELMİ PEDAQOJİ KİTABXANASI – TƏHSİL
NAZİRLİYİ KİTABXANALARININ METODİKİ MƏRKƏZİ KİMİ**

Açar sözlər: Pedaqoji kitabxana, Metodiki mərkəz, Peşə məktəb kitabxanaları, Orta məktəb kitabxanaları

Ключевые слова: Педагогическая библиотека, Методический центр, библиотеки технического училища, школьные библиотеки

Keywords: Pedagogical Library, Methodical center, library, technical school, school libraries

Bəşəriyyətin inkişafında mühüm əhəmiyyət kəsb edən təhsil, həmişə cəmiyyətin diqqət mərkəzində olmuş, onun təşkili və inkişafına xüsusi qayğı göstərilmişdir. Hələ lap qədim zamanlardan ilk məktəblər yaranmağa başlayandan bu günkü inkişaf etmiş sivilizasiyamızadək təhsil kitabxanaları həmişə məktəblərin strukturuna daxil olmuş, onun tərkib hissəsini təşkil etmişlər.

Dünyanın ən qədim mədəni xalqlarından biri olan Azərbaycanda da təhsil kitabxanalarının yaranması, formalaşması və inkişafı çox mürəkkəb və çətin tarixi yol keçmişdir. Belə ki, lap qədim dövrlərdən başlayaraq zəmanəmizə qədər fəaliyyət göstərən məktəblərin yanında təhsil kitabxanaları yaradılmış, onların inkişafına qayğı göstərilmişdir. Kitabsız təhsil olmadığı kimi, kitabxanasız məktəb də yoxdur.

Hazırkı müstəqil və suveren Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi tərəqqisi, yeni cəmiyyət quruculuğu, xalqın milli-mənəvi dəyərlərinin, mədəniyyətinin inkişafı kitabxana quruculuğunu da informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin tələbləri səviyyəsinə yüksəltməyi tələb edir. Məhz buna görədir ki, belə bir strateji əhəmiyyət kəsb edən islahat mərhələsi təhsil kitabxanalarının da təşəkkülünə və inkişafına, müasir durumuna da öz təsirini göstərmişdir.

Respublikamızda ən böyük kitabxana şəbəkələrindən biri də Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə məxsusdur. Təhsil kitabxanalarının şəbəkəsi çoxaldıqca onların qarşısında duran vəzifələr də artmış, kitabxanaların işinin məzmununda əsaslı dəyişikliklər baş vermiş, kitabxana işinin zənginləşməsi, təkmilləşməsi, yeniləşməsi üçün şərait yaranmışdır.

Təhsil kitabxanaları uşaqların mütaliəsinə, onların tədris-trəbiyə prosesinə, sinifdənkənar işlərinin təşkilinə xidmət edən mədəni-maarif

müəssisələridir. Təhsil-tərbiyə prosesində bilavasitə iştirak edən məktəb kitabxanaları təhsilin informasiya təminatındakı rolunu gündən-günə təkmilləşdirməli, yeni iş forma və üsullarından, kommunikasiya texnologiyasından bacarıqla istifadə etməlidirlər.

Təhsil sahəsi üzrə sosial-iqtisadi göstəricilərin proqnozlaşdırılması, təhsil sistemi üzrə dövlət büdcəsi layihəsinin hazırlanması, təhsil müəssisə, idarə və təşkilatların, mərkəzləşdirilmiş tədbirlərin maliyyələşdirilməsi, o cümlədən müxtəlif dövlət proqramlarının maliyyə təminatının həyata keçirilməsi, Nazirliyin birbaşa tabeliyində olan ali və orta ixtisas məktəblərində, peşə lisey və məktəblərində, ümumi orta təhsil müəssisələrində tələbə və şagird qəbulu göstəricilərinin proqnozlaşdırılması, təhsilin şəbəkəsinə aid analitik və statistik göstəricilərin hazırlanması, yeni tədris müəssisələrinin yaradılması və tipinin dəyişdirilməsi ilə bağlı müvafiq dövlət qurumları qarşısında təkliflərin irəli sürülməsi təhsil strategiyasının prioritet istiqamətləridir. Bütün bunlar isə təhsil sahəsində olan kitabxanalara elmi-metodik rəhbərliyin daha da təkmilləşməsinə, inkişaf etdirilməsini, qabaqcıl məktəb kitabxanalarının iş təcrübəsinin ümumiləşdirilməsini və yayılmasını, məktəb kitabxanaları işçilərinin ixtisasının artırılmasını tələb edir. Bu mühüm işlərin həyata keçirilməsində Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının rolu böyükdür.

Əsası 1983-cü ildə qoyulan Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası Təhsil Nazirliyi nəzdində fəaliyyət göstərən, təhsil və pedaqoji sahələrdə milli və xarici ədəbiyyat fondlarına malik olan elmi sahəvi kitabxana olmaqla yanaşı, Təhsil Nazirliyi sistemində fəaliyyət göstərən ümumtəhsil, peşə məktəbləri, orta ixtisas təhsili müəssisələrinin kitabxana şəbəkəsinə məlumat biblioqrafiya və kitabxana xidmətini həyata keçirən elmi – metodik əlaqələndirmə mərkəzidir. Respublika üzrə vahid elmi - məlumat və informasiya sistemə daxildir. Elmi- metodik əlaqələndirmə mərkəzi məktəb kitabxanalarının metodiki təminatını həyata keçirməklə, məktəb kitabxana şəbəkəsinin qaydaya salınması, onların vəzifələrinin müəyyənəşdirilməsi, məktəb kitabxanaları üçün nizamnamələr və s. sənədlər hazırlanmasında xeyli iş görmüşdür ki, bu da məktəb kitabxanalarının işinə öz müsbət təsirini göstərmişdir.

Kitabxana Təhsil Nazirliyinin beş minə yaxın məktəb kitabxanalarına elmi-metodik rəhbərlikdə ümumi prinsipləri əsas götürülməklə, kitabxana işinin tənzimlənməsini təmin etmək və metodistlərin məsuliyyətini artırmaq, cavabdehlik hissini gücləndirmək üçün Bakı, Naxçıvan, Gəncə, Qarabağ, Lənkəran, Sumqayıt, Şirvan (Şamaxı), Sabirabad, Bərdə şəhərlərində zona ərazi prinsipini əsas götürmüşdür. Bu prinsiplə kitabxana metodiki işçilərin elmi, fiziki, mənəvi və təşkilati potensialına diqqət yetirməklə regionlarda yerləşən kitabxanalar ilə əlaqələri möhkəmləndirmək, kitabxanaçıların

potensialını artırmaq, məsələ və problemləri vahid istiqamətdə, kompleks şəkildə həll etmək imkanı əldə etmişdir.

Qloballaşmanın geniş vüsət aldığı informasiya cəmiyyətində sosial-iqtisadi fəaliyyət sahələrində rəqabətin gücləndiyi, habelə təbii resursların tədricən tükəndiyi bir vaxtda təhsilin rolu daha da artmaqdadır. Təsadüfi deyil ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı XXI əsr “Təhsil əsri” elan edib.

Respublikamızda müasir şəraitdə intensiv təhsil islahatlarının aparılması təhsil kitabxanalarının işinin yenidən qurulmasını, kitabxana işində ciddi islahatlar aparılmasını tələb edir. Müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə təhsilin informasiya təminatının təşkilində təhsil kitabxanalarının qarşısında çox mühüm vəzifələr qoyulmuşdur.

REPK təhsil sistemində gedən bu dəyişiklikləri və təkmilləşdirməni nəzərə alaraq ümumtəhsil məktəb kitabxanaları üçün “Əsasnamə” hazırlamış və Təhsil Nazirliyinin 8 fevral 2000-ci il tarixli əmri ilə təsdiq etdirərək, respublikanın bütün məktəb kitabxanalarına göndərmişdir.

Bundan sonrakı illərdə də REPK metodik fəaliyyətini davam etdirmiş, təhsil sistemi kitabxanalarının işinin təkmilləşdirilməsi məqsədilə yeni metodik vəsaitlər hazırlamışdır. Bunlara misal olaraq: “Məktəb kitabxanaçısının tədris ili üçün Fəaliyyət Planı” (2002), “Kitabxana işinə dair normativ aktlar” (2002), “Məktəb kitabxanalarının qurulmasının texniki normaları” (2002) və bir sıra tövsiyyə məktubları hazırlayaraq respublikanın məktəb kitabxanalarına paylamışdır.

Kitabxana, həmçinin 2002-ci ildə “Ümumtəhsil peşə məktəbləri və orta ixtisas təhsil müəssisələri kitabxanalarının işini əlaqələndirmək üçün Elektron bankının yaradılmasına” aid proqram işləyib hazırlamış, respublika təhsil sistemi kitabxanalarının vəziyyətini öyrənmək, onların işini istiqamətləndirmək, informasiya texnologiyaları ilə təmin etmək üçün tövsiyələr hazırlamaq məqsədilə öz daxili imkanları hesabına məktəb kitabxanalarının Məlumat (Verilənlər) bazasını yaratmışdır. Bunun nəticəsində kitabxanada bu yaradılmış Məlumat (Verilənlər) bazası əsasında “Təhsil Nazirliyi sisteminə daxil olan ümumtəhsil məktəb kitabxanalarının fəaliyyəti 2003” adlı məlumat kitabı da çap edilmişdir.

Kitabxana əməkdaşları İFLA-nın (International Federation of Library Associations - Kitabxana Assosiasiyaları Beynəlxalq Federasiyası) materialları əsasında 3 dildə (ingilis, rus, azərbaycan) “Məktəb kitabxanaları haqqında manifest” (2003-cü il) hazırlamış və nəşr etdirmişlər.

Eyni zamanda “1-4 sinif şagirdləri üçün kitabxana - biblioqrafiya və informasiya bilikləri Proqramı” (2003), “Məktəb kitabxanalarında işin təşkili”(2003) adlı vəsaitlər də nəşr olunaraq məktəb kitabxanalarına göndərilmişdir.

Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının ən mühüm nailiyyətlərdən biri isə onun Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən “2008-2013-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının kitabxana informasiya sahəsinin inkişafı və modernləşdirilməsi” Dövlət Proqramının hazırlanmasında iştirak edərək öz təkliflərini təqdim etməsidir. Bu təkliflər əsasında Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti “Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 20 aprel 2007-ci il tarixli Sərəncamının üçüncü bəndinin icrasının təmin etmək məqsədilə “Məktəb kitabxanalarının maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və müasir informasiya texnologiyaları ilə təchizatına dair Tədbirlər Planı”nın tətbiq edilməsi barədə 22 dekabr 2008-ci il tarixli Sərəncam imzalamışdır.

Bu tədbirlər planı ilə daha dolğun tanış olmaq üçün aşağıdakı cədvələ baxaq.

No	Tədbirin adı	İcraçı təşkilatlar	İcra müddəti
1	2	3	4
1. Məktəb kitabxana fondlarının komplektləşdirilməsi mexanizminin yaradılması			
1.1.	Məktəb kitabxana fondlarının müxtəlif informasiya daşıyıcıları ilə komplektləşdirilməsi, müvafiq proqram təminatı əsasında elektron fondunun yaradılması və onun maliyyələşdirilməsi	Təhsil Nazirliyi	Müntəzəm
1.2.	Məktəb kitabxanalarının ensiklopedik və sorğu – məlumat xarakterli ədəbiyyatla təmin edilməsi.	Təhsil Nazirliyi, AMEA	Müntəzəm
1.3.	İşğal olunmuş rayonların məktəblərində kitabxanaların bərpası	Təhsil Nazirliyi	2008-2013
1.4.	Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasına Azərbaycan Respublikası alimlərinin pedaqogika və psixologiyaya aid əsərlərindən, o cümlədən diyarşünaslığa aid nəşrlərdən 1 (bir) məcburi nüsxənin (elektron versiyası ilə) verilməsi və bu bazadan məktəb kitabxanalarının internet vasitəsilə faydalanması	Təhsil Nazirliyi	Müntəzəm
1.5.	Məktəb proqramlarından çıxarılmış, yararsız və əhəmiyyətini itirmiş ədəbiyyatların fondan silinməsi	Təhsil Nazirliyi, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası, rayon (şəhər) icra hakimiyyəti orqanları	Vaxtaşırı

	2. Məktəb kitabxana fondlarının mühafizəsinin və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi		
2.1.	Məktəb kitabxanalarında kitabların, dövrü mətbuatın və biblioqrafik qeydiyyatın aparılması, onların saxlanılma şəraitinin yaxşılaşdırılması (otaqların ayrılması, təhlükəsizliyi, mühafizə sisteminin yaradılması və s.) üçün müvafiq tədbirlərin hazırlanması və həyata keçirilməsi	Təhsil Nazirliyi, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası, rayon (şəhər) icra hakimiyyəti orqanları	Müntəzəm
	3. Məktəb kitabxana xidmətinin təşkili və modernləşdirilməsi		
3.1.	Məktəb kitabxana sisteminin modernləşdirilməsi və informasiya xidmətinin təkmilləşdirilməsi	Təhsil Nazirliyi, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası, rayon (şəhər) icra hakimiyyəti orqanları	2009-2013
3.2.	Məktəb kitabxanaları və rayon (şəhər) mərkəzi kitabxanaları arasında informasiya mübadiləsinin və kitabxanalararası abonement işinin təşkili.	Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası, rayon (şəhər) icra hakimiyyəti orqanları	Müntəzəm
	4. Məktəb kitabxana şəbəkəsinin idarə olunması və kadr islahatlarının aparılması		
4.1.	Məktəb kitabxanalarının fəaliyyətini tənzimləyən normativ hüquqi aktların və digər zəruri sənədlərin işlənib hazırlanması	Nazirlər Kabineti, Təhsil Nazirliyi, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası	2009-2013
4.2.	Kitabxanaçılıq təcrübəsinə malik olan qeyri-ixtisas təhsilli məktəb kitabxanaçıları üçün ixtisasartırma kurslarının təşkil edilməsi	Təhsil Nazirliyi, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası, rayon (şəhər) icra hakimiyyəti orqanları	Vaxtaşırı
4.3.	Məktəb kitabxanaçılarının yeni informasiya texnologiyalarına yiyələnməsi üçün Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasında treninqlərin təşkil edilməsi	Təhsil Nazirliyi, Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası	Vaxtaşırı
	5. Kitabxanalarının maddi-texniki bazasının inkişafı və modernləşdirilməsi		
5.1.	Tədbirlər planı çərçivəsində respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasının maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi. Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası ilə	Nazirlər Kabineti, Təhsil Nazirliyi, Maliyyə Nazirliyi,	2009-2013

	<p>məktəb kitabxanaları arasında kitabxana-informasiya şəbəkəsinin yaradılması, məktəb kitabxanalarının yeni informasiya texnologiyaları və digər avadanlıqla təchiz edilməsi.</p> <p>Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanasında “Elektron dərsliklər” fondunun yaradılması</p>	<p>Respublika Elmi Pedaqoji Kitabxanası, rayon (şəhər) icra hakimiyyəti orqanları</p>	
5.2.	<p>Yeni məktəb binalarının tikintisi layihələndirilərkən kitabxana üçün mövcud normativlərə uyğun müvafiq otaqların nəzərdə tutulması.</p>	<p>Təhsil Nazirliyi</p>	<p>Müntəzəm</p>

Göründüyü kimi son illərdə də REPK ilə məktəb kitabxanaları arasında kitabxana-informasiya şəbəkəsinin yaradılması, məktəb kitabxanalarının yeni informasiya texnologiyaları və digər avadanlıqla təchiz edilməsi, kitabxanaların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində böyük işlər görülüb və tədbirlər davam etdirilir.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A.A. Kitabxanaşünaslığa giriş: Dərslik. III hissə.-Bakı: Bakı Universiteti Nəşriyyatı, 2003.-314s.
2. Xələfov A.A. Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi. – Bakı. Azər nəşr, 2006.-312s.
3. İsmayılov X.İ. Kitabxana işinin idarə edilməsinin metodiki və təşkilati məsələləri: Dərs vəsaiti.-Bakı: M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Kitabxanasının mətbəəsi, 1995.-96s.
4. Xələfov A.A., Əhmədov E.Y. Məktəb kitabxanaları Azərbaycan müstəqilliyi şəraitində//Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya.-B.: Bakı Universiteti Nəşriyyatı,2004.-№1. s.3-14.
5. Zəngibasarlı M.M., İsmixanova T.Ə., Mirzəyev V.M. Azərbaycan Respublikası Elmi Pedaqoji Kitabxanası.-Bakı: Nərgiz-R Nəşriyyat-poliqrafiya firması, 1997.-88s.

А.ДЖАБАРОВА

**РЕСПУБЛИКАНСКАЯ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА –
КАК МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР БИБЛИОТЕК МИНИСТЕРСТВО
ОБРАЗОВАНИЯ**

РЕЗЮМЕ

В статье излагается о важной роли Республиканской Научной Педагогической Библиотеки как большого научно-культурного центра, претворяющего в жизнь информационно-библиографические и библиотечные услуги для сети библиотек, действующих при общеобразовательных, профессиональных, специализированных средних учебных заведениях системы Министерства Образования, о том, что будучи именно научно-культурным центром она вплотную занимается проблемами образования, а также об ее вкладе в развитие деятельности этих библиотек в современном информационном обществе, в условиях обширной глобализации.

A.SABBAROVA

**REPUBLICAN SCIENTIFIC-PEDAGOGIC LIBRARY - КАК SYSTEMATIC
LIBRARY MINISTRY OF EDUCATION**

SUMMARY

The article describes the importance of the Republican Scientific Pedagogical Library as a great scientific and cultural center, implement bibliographic information and library services for the library network, operating at secondary, vocational, specialized secondary educational institutions of the Ministry of Education, that is being scientific and cultural center, it is closely involved in education issues, as well as its contribution to the development of the activity of these libraries in the modern information society, in the vast globalization.